

Марија МИЛЕТИЋ
Дејан РАДИВОЈЕВИЋ
ОШ „Младост“, Књажевац

УДК 371.13:3/5::796
- стручни рад-
DOI: 10.5937/gufv2202077M

СРЕДИНСКИ ЧИНИОЦИ КАО ФАКТОР УСПЕШНЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ НАСТАВЕ ПРИРОДЕ И ДРУШТВА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА **

Сажетак: *Наставу света око нас, природе и друштва и физичког и здравственог васпитања пожељно је изводити у природној и друштвеној средини. На тај начин ученици млађих разреда могу да посматрају, уче, издвоје, опишу, мере, упоређују податке, да их разврставају и вреднују, да извлаче закључке, планирају извештавање и даља истраживања. Истовремено, боравком у средини се и физички ангажују и покрећу своје тело, навикавају се на кретање и уче о значају физичких активности и њиховом утицају на здравље. Циљ истраживања био је испитивање ставова наставника разредне наставе према томе да ли и у којој мери средински чиниоци пружају могућности за реализацију садржаја посматраних наставних предмета. За добијање ових показатеља испитивана је веза између места у коме се налази школа и ставова према могућностима које пружају средински чиниоци. Ставови су испитивани петостепеном Ликертовом скалом затвореног типа. За обраду података коришћене су контингенцијске табеле, χ^2 тест и коефицијент контингенције. Добијени резултати указују на постојање позитивне везе између природних услова локалне средине и става наставника да она пружа одличне услове за реализацију посматраних садржаја. Такође, постоји позитивна веза између институција и објеката у друштвеној средини и става наставника да исти пружају повољне услове за извођење наставе посматраних наставних предмета.*

Кључне речи: *природна средина, друштвена средина, настава, ставови наставника.*

*marijamacamiletic@gmail.com

** Рад делимично обухвата резултате методолошког истраживања у оквиру магистарске тезе Дејана Радивојевића *Специфичности реализације садржаја из области географије у настави природе и друштва*, одбраћене 2012. године на Учитељском факултету у Призрену – Лепосавићу Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.

Уводна разматрања

Дете је од рођења упућено на живот у одређеној средини. У средини и под утицајем средине која га окружује дете развија своје физичке способности, говорне способности, социјализује се, учи и усваја знања о природи, друштву и техници, стиче навике и ставове и усваја норме понашања. У педагошкој литератури се, осим назива средина, користе и називи локална средина, родни крај и завичај.

Постоји велики број одређења појма средине. Једна од свеобухватних дефиниција, коју је дао Љешевић, наводи да је животна средина целокупни систем природних и антропогених објеката и појава. Термин животна средина подразумева природне, друштвене и вештачки створене елементе, као и физичке, хемијске и биолошке факторе живљења, односно све оно што на директан и индиректан начин утиче на живот и делатност људи (Љешевић, 2000, према Стојановић и сар. 2014). На сличан начин и Драговић дефинише средину као „простор са израженим јединством и међузависношћу географских елемената и фактора (...) који тај простор чине специфичним и препознатљивим у мозаику других регија и који је изложен интеракцији човека и простора“ (Драговић, 2012: 228).

У новије време до изражаја долазе захтеви да се не учи само у школи и учioniци већ да извор учења буде све што нас окружује. Због тога неки аутори бришу границе између школског учења и учења уопште. Говоре о учењу на било ком месту и у било које време. За њих је место одвијања наставе уједно и извор информација и мотивације за учење. С тим у вези Каланцис и Коуп истичу појам „свеприсутно учење“ (Kalantzis & Cope, 2010). Разумљиво је да аутори овим појмом објашњавају феномен свуда распрострањеног учења, учења које се стално шири ван институција образовног система и без граница у простору и времену.

Милојевић са сарадницима, разматрајући карактеристике савременог учења, наводи следеће: „Стратегија учења посебно истиче потребу развијања креативности, размишљања базираног на властитом искуству, затим активност (физичку и интелектуалну), мотивисаност и ефикасност (оптимално коришћење времена, простора и информационих технологија)“ (Милојевић и сар, 2011: 28-29). За нас су, што се предмета овог рада тиче, посебно значајни позивање на искуство, физичку и интелектуалну активност и оптимално коришћење простора.

Методичке подобности садржаја предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање зависе од више фактора, од којих су најзначајнији узраст ученика, величина и степен проучености и просторна удаљеност регије. Узимајући у обзир ове факторе, садржаји се изучавају тако да се почиње од најближе средине и постепено иде ка широј регији. Садржаји наставних предмета Свет око нас и Природа и друштво одабрани су тако да представљају кључне појмове из широког поља науч-

них дисциплина, да су блиски животним условима и психофизичком развоју ученика и да су приступачни његовим могућностима сазнања (Радивојевић, 2014). Ученици треба да уче у својој средини и из своје средине јер се тако оспособљавају да темељно и систематски проучавају средину у којој се налазе, али и истовремено треба да се припремају и за изучавање ширих регија и других средина у којима ће се касније наћи.

Принцип очигледности подразумева непосредно посматрање објеката, појава и процеса. Посматрање није само једна од метода у настави него је, како је то констатовао Ромелић, обавезујући део сваке наставне ситуације, па и онда када наставни садржаји подразумевају пре свега вербално-текстуалне методе (Ромелић, 2005). Наставни објекти могу бити сви објекти у средини. Иако се под појмом наставних објеката најчешће подразумева место извођења наставе, у посматраним наставним предметима објекти су уједно и непосредни извори знања (Врећић и сар., 1989). За ученике млађих разреда основне школе, осим принципа очигледности, посебно је значајан и принцип усмерене активности. Овај принцип подразумева да се ученицима за рад и активност у непосредној средини дају конкретни задаци који ће активирати и њихове физичке и умне способности. Они могу да истражују и проналазе материјале на задату тему и да проширују своје сазнање према властитим интересима.

У свакој природној средини постоји читав низ различитих објеката који могу бити искоришћени као подстицај за учење. То могу бити: равница, брежуљак, брдо, планина, речни ток, речно корито, речне обале, баре и језера, видик и видикова линија, пашњаци, шуме и воде као животне заједнице и сл. И у друштвеној средини могу постојати различити објекти: занатски и индустријски погони, саобраћајнице и објекти у вези са њима, разне јавне установе и институције, установе културе, образовања и спорта, културно-историјски споменици и многи други објекти.

За успешну реализацију наведених садржаја најзначајнију улогу имају посете, излети и наставне екскурзије. На тај начин се омогућава непосредно упознавање садржаја одређене средине, а познато је да је за ученике млађих разреда очигледност у наставном процесу незаменљива. Појмове које упознају на терену моћи ће да повезују са новима које буду учили, а много лакше ће савладавати не само оне појмове које виде већ и оне који се надовезују на њих. Ученицима се, на тај начин, пружа могућност да непосредно истражују и учествују у појавама и процесима који чине део садржаја наставних планова и програма (Станић Јовановић, 2018). Искуствено сазнавање природног и друштвеног окружења организовано на отвореном простору изван учионице може имати различите називе: посета, шетња, екскурзија, излет, теренска настава, изванучионичка настава, настава изван учионице, амбијентална настава, настава на отвореном (Kostović-Vranješ, 2015).

Ученици млађих разреда, изласком у природну и друштвену средину, могу да решавају практичне задатке и да се на тај начин упознају са поступцима сазнања којима се служе научници када истражују природу. Тако ће бити у ситуацији да систематски посматрају, уочавају, описују, мере и упоређују податке, да их записују, промишљају, разврставају и вреднују (Branković, 2010). Након тога, добијене податке могу приказати, могу на основу њих обликовати претпоставке и изводити закључке, планирати даље огледе и истраживања, планирати начин приказа извештаја о истраживању и сл. (De Zan, 2001). Да стечена знања не буду појединачна и расцепкана на области и тиме готово у потпуности неупотребљива, пожељно је обезбеђивање интердисциплинарног приступа у наставном процесу (Жупанец, 2022), који се може реализовати управо кроз посете, излете и наставне екскурзије, односно изванучионичку наставу.

Долазак до места на коме ће се одвијати процес учења, истраживачке активности, боравак на свежем ваздуху, шетња и сличне физичке активности утичу на развој физичких способности, на правилан раст и развој тела и на формирање „здраве“ телесне композиције, чиме се задовољава и здравствена компонента антрополошког статуса ученика. Телесна композиција је фитнес компонента која је блиско повезана са релативним вредностима мишића, масти, воде, кости, као и осталим виталним деловима човечијег тела (Corbin & Lindsey, 1997). Фитнес статус сваке индивидуе је важна детерминанта здравственог стања, а резултат може бити веома значајан у едукацији особа када је у питању ниво њихове физичке активности (Katzmarzyk et al, 2000). Информација о физичком стању сваког појединца је начин сагледавања стања, смерница и могућности побољшања способности у смислу откривања јачих и слабијих страна стања појединца или групе (Keating et al, 2007; Halilaj et al., 2018).

Активност је најшири појам за сва телесна кретања, без обзира да ли се појављује у склопу гимнастике, спорта, излетништва, игара или изван појавних облика теловежбовних делатности, а укључена је у област физичке културе (Спортски лексикон, 1984). Ученици не само да су за време борава ван школе физички активни него им се истовремено могу представити садржаји о здравственом васпитању и значају очувања здравља (Djurašković i sar., 2011).

Према WHF (World Health Federation), физичка активност представља свако покретање тела које доводи до утрошка енергије. Физичка активност се дефинише и као телесни покрет, изведен скелетним мишићима, који за последицу има потрошњу енергије. Вежбање је физичка активност која је планирана, структурна, скелетна и репетитивна, и као таква побољшава или одржава једну или више компоненти физичког фитнеса (Caspersen et al., 1985; Senthil et al., 2014).

Најважније детерминанте физичког вежбања су интензитет, трајање, учесталост и тип физичког оптерећења. Приликом реализације програ-

ма физичких активности потребно је да вежбање садржи динамички рад, као што су ходање, трчање, пењање, вожња бицикла, пливање и сл. (Сох, 1999; Broomfield, 2011; Paunović et al., 2019). Физичка вежба (franc. *exercice physique*, engl. *physical exercise*) јесте специјално одабрана моторна активност која има за циљ проширење нивоа телесног развојка човека, формирање и усавршавање његових кретних (моторних) умешности, навика и својстава. Садржај физичких вежби чине моторне кретње узете из радне и животне активности човека (ходање, трчање, скокови, бацања, пењања, дизање терета, пливање, веслање и др), као и елементарни покрети, специјално састављени и примењивани за решавање педагошких и здравствених задатака (Енциклопедија физичке културе, 1975: 249; Vega-Ramírez, 2020).

Методолошки оквир истраживања

Основни циљ истраживања био је испитивање ставова наставника разредне наставе према томе да ли и у којој мери средински чиниоци пружају могућности за реализацију наставних садржаја предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање.

Специфични циљ истраживања односио се на утврђивање повезаности начина реализације садржаја наставних предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање и специфичности локалне средине. Како садржаји самих предмета Свет око нас и Природа и друштво обухватају многе природне и друштвене науке, испитано је да ли квалитет реализације ових садржаја зависи од конкретних природних услова локалне средине и степена развоја друштвених организација и институција у њој. Такође, како за реализацију садржаја Физичког и здравственог васпитања посебан значај имају и природни услови и објекти у друштвеној средини (стадиони, спортски терени и спортске хале, атлетске и трим стазе, справе за вежбање и сл.), испитана је веза између места у коме је школа, односно општине/града у коме је спроведено истраживање, и тврдњи у Упитнику које су се односиле на третирану проблематику.

У истраживању смо пошли од претпоставке да различити природни услови и различити нивои развијености друштвених објеката и институција у општинама и градовима у којима је истраживање спроведено могу да се одразе и на квалитет реализације садржаја.

Постављене су следеће хипотезе:

H_1 : Постоји позитивна веза између специфичних природних услова локалне средине и начина реализације садржаја Света око нас, Природе и друштва и Физичког и здравственог васпитања.

H_2 : Постоји позитивна веза између специфичних услова друштвене средине и начина реализације садржаја Света око нас, Природе и друштва и Физичког и здравственог васпитања.

Истраживано је неколико независних и зависних варијабли. Прва независна варијабла је место – општина/град са специфичним природним условима локалне средине. Друга независна варијабла је место, општина или град, са специфичним условима друштвене средине, операционализована као степен развоја друштвених организација и институција у њој. Прва зависна варијабла је став наставника према природним условима које пружа околина места у коме је школа за реализацију садржаја из предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање. Друга зависна варијабла је став наставника према условима које објекти и институције друштвене средине у самом месту или његовој околини пружају за реализацију садржаја из наведених предмета.

Примењена је метода анализе педагошке теорије и праксе, техника анкетирања и упитник као мерни инструмент. Ставови наставника испитани су упитником посебно конструисаним за потребе истраживања. Упитник је био анониман како би се добили што објективнији одговори. Састојао се из два дела: први део су питања општег и личног карактера (општина/град, место рада), а други део су тврдње којима се мере ставови наставника у вези са предметом истраживања. Реч је о петостепеној Ликертовој скали ставова затвореног типа, у којој су степени слагања поређани од потпуног слагања са тврдњом, преко става да се углавном слаже, делимично слаже или углавном не слаже, до потпуног неслагања са датом тврдњом.

Истраживање је спроведено на узорку који су чинили наставници разредне наставе. Узорак је бројао 216 испитаника, из шест општина, односно градова: Зајечар, Неготин, Књажевац, Сокобања, Врање и Голубац.

У поступку обраде података коришћене су технике непараметријске статистике: контингенцијске табеле, апсолутне и релативне фреквенције, емпиријске и теоријске фреквенције, χ^2 тест, коефицијент контингенције.

Резултати истраживања

Повезаност средине и услова за реализацију садржаја предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање је однос који је испитан ради утврђивања специфичности локалне средине и става наставника према условима које она пружа за реализацију садржаја наведених наставних предмета. Специфичност локалне средине посматра се као њен природни изглед и богатства и као заступљеност различитих објеката и институција које су творевине људског рада.

Испитан је најпре однос између варијабле места и варијабле која указује на став наставника према условима у природној средини, односно месту за извођење наставе. Добијени резултати приказани су табеларно (Табела 1).

Табела 1. Ставови наставника према природним условима у околини места за реализацију наставних садржаја Света око нас, Природе и друштва и Физичког и здравственог васпитања

Табела контингенције

	Тврдња 1						
		Уопште се не слажем	Углавном се не слажем	Делимично се слажем	Углавном се слажем	У потпуности се слажем	Total
место	Зајечар	0	1	1	24	26	52
	Књажевац	0	1	1	14	25	41
	Сокобања	0	0	0	14	25	39
	Врање	0	0	5	27	5	37
	Неготин	0	1	6	11	15	33
	Голубац	0	0	0	6	8	14
	Total	0	3	13	96	104	216

На основу одговора испитаних наставника уочавају се разлике у ставовима у погледу природних услова које пружа околина места у коме је школа (природна средина) за реализацију садржаја предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање. Лако се уочава да ни у једном месту у коме је спроведено истраживање нема испитаника који се уопште није сложио са тврдњом да природна средина у близини места пружа одличне услове за реализацију садржаја предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање. Углавном се није сложио само мали број испитаника – укупно 3 из три различите општине. То значи да занемарљив број наставника (свега 1,4%) сматра да природна средина не пружа довољно услова и могућности за успешну реализацију посматраних садржаја. Сем тога, мали је број наставника који се само делимично сложио, укупно 13 (или 6%) из 4 различите општине. Тако долазимо до чињенице да су само у две општине, Сокобањи и Голупцу, наставници мишљења да њихово окружење пружа добре природне услове (углавном или у потпуности се сагласило свих 100%). Иако циљ нашег истраживања ни у ком случају није био било какво рангирање општина, ипак треба истаћи да је највећи број наставника у општини Сокобања сагласан са полазном тврдњом, што је и разумљиво, с обзиром на све природне потенцијале које има ова општина. Следи општина Голубац, у којој су слични природни услови, а затим и општине Зајечар и Књажевац, у којима се преко 95% потпуно или углавном слаже са тврдњом. На крају, општине Неготин и Врање, по мишљењу наставника који у њима раде, имају нешто неповољније природне услове, мада и овде велики број наставника (око 80%) има позитиван став према условима природне средине за успешну реализацију свих посматраних садржаја.

Табела 2. Вредност χ^2 теста

χ^2 тест	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	41,757 ^a	15	,000
Likelihood Ratio	45,456	15	,000
Linear-by-Linear Association	3,723	1	,054
N of Valid Cases	216		

a. 12 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

Добијена вредност χ^2 теста статистички је значајна на нивоу $p < .01$, па због тога постављену хипотезу H_1 да „постоји позитивна веза између специфичних природних услова локалне средине и начина реализације садржаја Света око нас, Природе и друштва и Физичког и здравственог васпитања“ у потпуности прихватамо. Закључујемо да постоји позитивна веза између природних услова локалне средине и става наставника да иста пружа добре услове за реализацију посматраних предмета. До сличног закључка дошли су Младеновић и сарадници испитујући могућности реализације наставних садржаја у оквиру предмета Свет око нас и Природа и друштво у млађим разредима основне школе. Истраживањем су утврдили да су наставници разредне наставе већином упознати са тим шта амбијентална настава подразумева, шта обухвата и на шта се односи. Такође, на основу истраживања аутори наводе и да наставници „познају објекте, просторе и места на којима би било добро да се амбијентална настава реализује“ (Младеновић и сар., 2015). Дакле, природна средина је неоспоран објекат из кога се може учити, али и место у коме се наставни садржаји могу успешно реализовати.

Табела 3. Вредност коефицијента контингенције

Коефицијент контингенције		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Contingency Coefficient	,402	,000

И добијена вредност коефицијента контингенције на нивоу $p < .01$ ($p = ,000$) указује на квантификовање степена повезаности између анализираних варијабли. На основу те вредности закључујемо да су упоређиване појаве међу собом статистички значајно повезане. Наиме, постоји повезаност средњег нивоа између места у коме је истраживање спроведено (општине или града) и става наставника према природним потенцијалима које то место пружа за успешну реализацију садржаја предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање.

Испитивањем односа између независне варијабле – места, општина односно градова у којима је спроведено истраживање, и зависне варијабле – става наставника према условима које објекти и институције друштвене средине у самом месту или његовој околини пружају за реализацију садржаја предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање добијени су следећи подаци:

*Табела 4. Ставови наставника према условима у друштвеној средини за реализацију садржаја
Света око нас, Природе и друштва и Физичког и здравственог васпитања
Табела контингенције*

Тврдња 2							
		Уопште се не слажем	Углавном се не слажем	Делимично се слажем	Углавном се слажем	У потпуности се слажем	Total
место	Зајечар	1	1	10	28	12	52
	Књажевац	0	1	9	21	10	41
	Сокобања	0	4	19	15	1	39
	Враће	0	0	8	27	2	37
	Неготин	1	1	7	12	12	33
	Голубац	1	2	5	6	0	14
	Total	3	9	58	109	37	216

Анализирајући ставове наставника везане за тврдњу да изграђени објекти и институције у месту и околини пружају одличне услове за реализацију садржаја предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање, добили смо другачију слику од оне која је била везана за природне услове. Наиме, када су у питању садржаји друштвене средине који би се користили при реализацији садржаја наведених предмета, наставници су уздржанији у ставовима да се исти могу успешно користити. Сада имамо укупно 3 наставника (1,4%) који се уопште нису сложили и још 9 њих (4,2%) који се углавном нису сложили са полазном тврдњом. Знатно је више наставника који су се тек делимично сложили – 58 (26,8%) или су се углавном сложили са тврдњом – 109 (чак 50,5% односно више од половине), и самим тим далеко мање оних који су се у потпуности сложили – тек 37 (17,1%). Интересантно је да су ставови супротни и по питању општина у односу на оне везане за претходну тврдњу. Наиме, сада је најмање оних који су се са тврдњом сложили у општинама Сокобања (41%) и Голубац (42,9%), а највише је у Неготину где се по 12 испитаника (по 36,4%) у потпуности или углавном сложило са тврдњом. Након Неготина долазе и општине Зајечар, Књажевац и Враће, у којима се са тврдњом сложило приближно исто испитаника: у Зајечару близу 77% (од чега у потпуности 23,1%), Књажевцу 75,6% (у потпуности 24,4%) и у Враћу 78,3% (али у потпуности тек 5,4%).

Табела 5. Вредност χ^2 теста

χ^2 test	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	50,871 ^a	20	,000
Likelihood Ratio	52,865	20	,000
Linear-by-Linear Association	3,286	1	,070
N of Valid Cases	216		

a. 14 cells (46,67%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

Тестирањем значајности разлика између фреквенција група испитаника у односу на место, постављена хипотеза H_2 која је гласила да „постоји позитивна веза између специфичних услова друштвене средине и начина реализације садржаја Света око нас, Природе и друштва и Физичког и здравственог васпитања“ односно да се очекују статистички значајне разлике између ставова наставника, прихвата се у потпуности јер је добијена вредност χ^2 теста статистички значајна на нивоу $p = .000$. Сличне резултате истраживања налазимо у више радова којим се указује да наставници познају суштину, значај и погодности амбијенталне наставе (Младеновић и сар., 2015; Станић Јовановић, 2018), да сматрају да амбијентално окружење позитивно утиче на квалитет знања ученика (Радивојевић и Јелић, 2016) и да углавном користе расположиве објекте у друштвеној средини приликом реализације садржаја посматраних предмета.

Табела 6. Вредност коефицијента контингенције

Коефицијент контингенције

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Contingency Coefficient	,437	,000

Могућност израчунавања повезаности међу статистичким серијама, тј. појавама пружа и коефицијент контингенције (C). Добијена вредност коефицијента контингенције значајне на нивоу $p = .000$ указује на повезаност средњег нивоа међу групама. На основу тога опажамо да постоји значајна веза између места – општине у којој је школа и става наставника према могућностима коришћења објеката и институција у друштвеној средини.

Закључак

Наставни садржаји предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање специфични су по томе што је пожељна њихова реализација у објектима природне и друштвене средине. Због тога

смо испитивали ставове наставника према условима локалне средине за реализацију садржаја ових предмета. Када је у питању веза између природних услова локалне средине и става наставника да иста пружа добре услове за реализацију садржаја наведених наставних предмета, дошло се до податка да постоји позитивна веза. Позитивна веза постоји и када су у питању објекти и институције у друштвеној средини у којој је школа и став наставника према могућностима њиховог коришћења.

На основу добијених података закључујемо да наставници разредне наставе сматрају да објекти природне и друштвене средине пружају посебне могућности за квалитетно извођење наставних садржаја наставних предмета Свет око нас, Природа и друштво и Физичко и здравствено васпитање. Ставови наставника се донекле разликују у зависности од места, општине или града, и његових природних карактеристика или развијености објеката у друштвеној средини.

Добијени подаци нас, такође, упућују на то да наставници разредне наставе схватају значај реализације наставних садржаја наведених предмета у природној и друштвеној средини, без обзира на специфичне услове саме средине. Само уколико ученици претходно доживе искуство у физичким објектима, појавама или процесима, могу да успешно решавају проблеме и да критички анализирају истраживане појаве. Такво искуство најбоље се стиче непосредним контактом са објективном стварношћу. Као ефекат примене амбијенталне наставе често се истиче и то да су управо знања, вештине и умења стечена учењем путем амбијенталне наставе трајнија и применљивија.

Реализацијом садржаја у непосредној средини постиже се пуна физичка активност ученика, побољшавају њихове кретне способности, ствара навика боравка у природној средини и истовремено учи о њиховом значају кроз садржаје о здравственом васпитању. На овај начин се задовољава и очигледност у наставном процесу и истовремено пружа могућност ангажовања и развоја интелектуалних способности ученика. Они могу да истражују и проналазе материјале на задату тему и да проширују своја сазнања о природи и друштву у складу са својим интересовањима.

Литература

1. Aksović, N., Berić, D., Kocić, M., Jakovljević, S. & Milanović, F. (2020). Plyometric training and sprint abilities of young basketball players. *Facta Universitatis, Series: Physical Education and Sport*, 17/2, 539–548.
2. Anđelković, S., Stanisavljević-Petrović, Z. (2013). Učenje i poučavanje van učionice – ambijentalna nastava. *Nastava i vaspitanje*, 62/1, 39–51.
3. Антонијевић Р. (2005). Очигледност у настави и процес откривања суштине предмета сазнавања. *Педагогија*, 60/4, 537–543.

4. Boras, M. (2009). *Suvremeni pristupi nastavi prirode i društva*. Retrieved February 1, 2022. from WWW: <https://hrcak.srce.hr/file/58237>
5. Branković, N. (2010). Vođenje učenika kroz istraživačko učenje u nastavi poznavanja prirode.. *Norma*, 15/1, 79–92.
6. Broomfield, L. (2011). *Complete guide to primary gymnastics*. Windsor: Human Kinetics.
7. Vega-Ramírez, L. (2020). Gender Differences in the Level of Achievement of Gymnastic and Acrobatic Skills. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17 (19), 7216. Retrieved December 14, 2022. from WWW: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7579210/>
8. De Zan, I. (2001). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga
9. Драговић, Р. (2012). *Методика наставе Географије*. Ниш: Универзитет у Нишу, Природно-математички факултет.
10. Djurašković, R., Nikolić, M., Pantelić, S., Veličković, S., Bojić, I. (2011). Težinsko visinski odnosi vrhunskih sportista različitih sportskih grana. *Glasnik Antropološkog društva Srbije*, 46, 25–32.
11. El Ansari, W. & Stock, C. (2014). Relationship between attainment of recommended physical activity guidelines and academic achievement: undergraduate students in Egypt. *Global journal of health science*, 6, 5, 274–283. Retrieved December 14, 2022. from WWW: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4825532/>
12. Група аутора. (1975). *Енциклопедија физичке културе*. Загреб: Југословенски лексикографски завод.
13. Жупанец, В. (2022). Интердисциплинарни модел подучавања садржаја у настави биологије – преглед модела и његова ефикасност. Retrieved December 19, 2022. from WWW: <http://www.serbiosoc.org.rs/wp-content/uploads/2022/09/ТРЕЋИ-КОНГРЕС-БИОЛОГА-СРБИЈЕ-књига-сажетака.pdf>
14. Kalantzis, M., Cope, B. (2010). *The Teacher as Designer: Pedagogy in the New Media Age*. Retrieved February 7, 2022. from WWW: https://newlearningonline.com/uploads/3_Kalantzis_ELEA_7_3_web.pdf
15. Katzmarzyk, P. T., Gledhill, N. & Shephard, R. J. (2000). *The economic burden of physical inactivity in Canada: Canadian Medical Association Journal*. Retrieved February 11, 2022. from WWW: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11192648/>
16. Kostović-Vranješ, V. (2015). *Metodika nastave predmeta prirodoslovnog područja*. Zagreb: Školska knjiga.
17. Милојевић, А., Марковић, Е., Милојковић, С. (2011). Виртуелни простор и образовање. *Зборник радова учитељског факултета Призрен – Лепосавић*. Лепосавић, 5, 27–36.
18. Младеновић, Ј., Голубовић-Илић, И., Копривица, М. (2015). Амбијентална настава природе и друштва. *Узданица*, 12/2, 131–145.
19. Рауновић, М., Ђуровић, М., Велиčković, С., Živković, М., Stojanović, N. (2019). The explosive strength of girls of the younger school age. *Facta Universitatis, Series: Physical Education and Sport*. Niš, 16/3, 677–685.

20. Радивојевић, Д. (2014). Однос учитеља према потешкоћама у усвајању садржаја из географске науке. *Зборник радова Учитељског факултета Призрен – Лепосавић*, 8, 269–284.
21. Радивојевић, Д. и Јелић, М. (2019). Изванучионичка настава у настави природе и друштва. *Нова школа*, 11, 235–248.
22. Ромелић, Ј. (2005). *Методе рада у настави географије које утичу на активизацију ученика*. Retrieved February 7, 2022. from WWW: <http://www.sgd.org.rs/publikacije/globus/30/3Jovan Romelic - METODE RADA U NASTAVI GEOGRAFIJE KOJE UTICU NA AKTIVIZACIJU UCENIKA.pdf>
23. Сентил, М., Сивајогappa, Т. Д. & Тендрал, Р. (2014). Influence of Physical Activities on the Academic Performance of Medical College Students. *Int. J. Pure App. Biosci.* 2 (4): 106-111. Retrieved December 16, 2022. from WWW: <http://www.ijpab.com/form/2014%20Volume%202,%20issue%204/IJPAB-2014-2-4-106-111.pdf>
24. Станић Јовановић, С. (2018). Културно наслеђе кроз образовне програме екскурзија – пример градске општине Сурчин. *Културно наслеђе и друштво – Зборник радова са IX конференције, Завод за заштиту споменика културе града Београда*, 9, 180–191.
25. Стојановић, В., Павић, Д., Пантелић, М. (2014). *Geografija životne sredine*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Prirodno-matematički fakultet, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo.
26. Халилај, В., Модић, Д. & Спориш, Г. (2018). Gymnastics Skill Level and Fitness in Students Selected for Physical Education Programs. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20/3, 825–841. Retrieved December 14, 2022. from WWW: <https://hrcak.srce.hr/file/304858>
27. Корбин, С. В. & Линдсей, Р. (1997). *Concepts of fitness and wellness, with laboratories*. Brown & Benchmark Publishers.
28. Кох, М. Н. (1991). Exercise training programs and cardiorespiratory adaptations. *Clinics in Sports Medicine*, 10, 19–26.

ENVIRONMENTAL ELEMENTS AS A FACTOR IN A SUCCESSFUL REALIZATION IN THE SCIENCE AND SOCIAL STUDIES AND PHYSICAL EDUCATION TEACHING

Summary: *It is preferable to carry out the teaching of the World around Us, Science and Social Studies and Physical and Health Education in a natural and social environment. That way, lower grade students can observe, notice, single out, describe, measure, compare the data; they can classify and evaluate it, draw conclusions, plan reporting and further research. They simultaneously physically engage and activate their bodies while spending time in such an environment, they get used to moving and they learn about the importance of the physical activities and their influence on health. The goal of this research was the examination of school teachers' attitudes towards the environmental elements – whether and to what extent environmental elements offer possibilities for the realization of the content of the examined school subjects. The relation between the place where the school is located and the attitudes towards the possibilities given by the environmental elements was examined in order to get to these indicators. The attitudes were examined by using a close five-point Likert scale. Contingency tables, a chi-squared test and the contingency coefficient were used to process the data. The obtained results point to the existence of the positive relation between the natural conditions of the local environment and the teachers' attitudes that it offers excellent conditions for the realization of the observed contents. There is, also, a positive relation between the institutions and the establishments in the social environment and the teachers' attitudes that the formerly mentioned offer beneficial conditions for the realization of the teaching of the observed school subjects.*

Key words: *natural environment, social environment, teaching, teachers' attitudes.*

